

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика”
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ОСНОВИ ЗА СЪСТАВА И ИЗЧИСЛЯВАНЕТО НА КОМПОЗИТЕН ИНДЕКС “ИКОНОМИКА НА СВЕТЛО”

(Доклад – предложение за състав на Композитен индекс)

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.
Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Асоциация на индустриалния капитал в България
и при никакви обстоятелства не може да се приема,
че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз или Агенция по заетостта.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

1. Концепция за формиране на Композитен Индекс

1.1. Отправна точка

Формирането на Композитен индекс «Икономика на светло» изхожда от разбирането, че част от икономическите процеси протичат «под повърхността», не се отчитат от административните органи и по този начин дават основа за паралелното съществуване на формална и неформална (неофициална, неотчетена) икономика. Това е явление, което съществува във всички съвременни икономики, макар и в различна степен, и неговото изследване е от съществена важност за изграждането на ефективна икономическа политика.

Получаването на оценки за размерите и динамиката на това икономическо явление е по принцип трудно. Самата му природа предполага стремеж от страна на икономическите субекти към укриване на данни за него. Затова по необходимост изследванията почиват на непълна информация, различни информационни източници, различни подходи.

Същевременно интересът към измерването на неформалната икономика е процес, който, включително и в международен план, е сравнително нов. Първите по-задълбочени изследвания са направени в началото на 80^{-те} години на двадесети век, след като постепенно се осъзнава важността на тази проблематика. Наложили са се два основни подхода за количествено определяне на размера на т.нар. «сива» икономика:

- *Директни методи*, които включват изследване на домакинствата и търговските дружества и по-специално на тяхното поведение, свързано с проявленията на неформалната икономика.
- *Индиректни методи*, които определят неформалната икономика, посредством нейното отражение върху официалната икономика.

На този етап няма подход или метод, който еднозначно да е приет като най-подходящ. В множество изследвания са предлагани различни методи, всеки от които би могъл да има

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

определена познавателна стойност, но и същевременно има своите ограничения. Това състояние на аналитичния апарат за изследване на явлениято е естествено следствие на неговата сложност, неговата трудност за наблюдение и отчитане и многоаспектността на проявленията му.

1.2. Основни принципи

В съответствие с изложената в предходния раздел отправна точка при разработването на предлагания Композитния индекс са заложи следните основни принципи:

1. «Изсветляването» на икономиката е резултат от намаляване на нейната неформална част. Затова отчитането на «по-светла» икономика е свързано с отчитането на по-малко неофициална икономика. По този начин проследяването на динамиката на «светлата» икономика изисква предварително изследване на неформалната (неофициалната, неотчетената) икономика. Това позволява използването на натрупания теоретичен и емпиричен опит в проучванията на неформалната икономика, както и възможност за сравнения с оценки в тази област, получавани от изследователи в страната и чужбина.

2. Композитният индекс цели да оцени преди всичко динамиката на разпространението на официалната, светлата икономика. Чрез него не може, а и не е това целта му, да се определя размерът на «сивата» икономика. Защото това предполага да се знае точно абсолютният размер на тази част от икономиката, което е практически невъзможно. Реалистичната цел на индекса е да проследи динамиката и тенденциите в разпространението на светлата икономика – т.е. да отчита дали светлата икономика нараства или намалява и когато се променя - дали се променя относително повече или относително по-малко.

3. Няма единствен подход или метод, който да дава най-добра и най-пълна картина на «сивата» икономика. Поради това Композитният индекс е резултат от съчетаване на двата възможни подхода – директен и индиректен. В рамките на индиректния подход се използват

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика”
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

различни методи, отразяващи различни аспекти на неформалната икономика, като всеки метод формира отделен показател.

4. Подборът на методите е със стремеж да се получи широка обхватност на индекса, т.е. да се обхванат в максимална степен проявленията на неформалната, «сива» икономика. Подборът е и съобразно възможностите на съответните методи да бъдат приложени в конкретните условия (достъп до данни, съдействие от институции, ресурси на проекта). Важен критерий при подбора е и методите да използват официална и общодостъпна информация, за да бъдат резултатите проверяеми и съответно да се гарантира максимална обективност и достоверност на получаваните оценки.

5. Композитният индекс включва два компонента – статистически компонент и социологически компонент. Статистическият компонент се основава на индиректни методи. Данните за тези методи са изцяло от официални статистически източници. Социологическият компонент се основава на директен подход чрез анкетни проучвания, провеждани сред две категории респонденти - работодатели (търговски дружества) и работници и служители. Тези две категории формират две отделни групи от показатели в рамките на социологическата компонента.

6. Различните показатели, включени в индекса, имат различен информационен капацитет. Някои от тях са по-обобщаващи и имат по-широк обхват, други са с по-стеснен обхват, фокусирани само върху определени аспекти на сивата икономика. Поради това е препоръчително да се използва добре аргументирана система от тегла, която да отчете тези различия между отделните показатели.

7. При промяна в данъчното или осигурителното законодателство някои от показателите от статистическия компонент могат да не бъдат сравними с предходните си стойности. В такива случаи индексът се коригира, за да отразява коректно тези промени.

8. Индексът периодично се изчислява и придобива нови стойности. При постъпване на нова информация, например нови статистически данни за нов отчетен период, ревизиране на

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

стари статистически данни, нови проучвания, нови проявления на неформалната икономика, индексът се преизчислява и получава нова стойност.

9. Индексът приема положителни стойности, които да са в границите от 0 до 100 пункта. Първата година на измерване – 2010 г. задава базисна стойност, която ще позволява да се следи изменението на индекса напред.

10. Изменението на индекса за определен период от време показва промяната в «светлата икономика» за този период. Когато икономиката «изсветлява», индексът нараства и обратно – когато се повишава неформалната, сивата икономика, стойността на индекса намалява.

1.3. Реализация и стойност на Композитния индекс за 2010 г.

Въз основа на изложените в предходния раздел принципи е конструиран Композитен индекс. В Таблица 1 са дадени показателите, които го съставят, както и теглата и стойностите на тези показатели за 2010 г.

Както се вижда от таблицата, в статистическия компонент на Композитния индекс са включени 5 показателя, като два от тях имат по два подпоказателя. В групата «търговски дружества» от социологическия компонент са включени 9 показателя (два от тях с по два подпоказателя), а в групата «работници и служители» са включени 3 показателя (един от тях с четири подпоказателя и един с два подпоказателя). Конкретната интерпретация и съдържание на отделните показатели, както и изчисляването на стойностите им, са разгледани в следващите два раздела.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

Таблица 1.

Композитен индекс "Икономика на светло", 2010 г.

63.17

	Тегло	Стойност	Претеглена стойност
Статистически компонент	50.0%		33.18
Пари/Широки пари	20.0%	52.52	10.50
ДДС	15.0%	78.22	11.73
Неформално заети	5.0%	75.95	3.80
Акцизи	5.0%		3.44
Тютюневи изделия	2.5%	57.37	1.43
Алкохол	2.5%	80.11	2.00
Външна търговия	5.0%		3.71
ЕС	3.3%	87.02	2.83
извън ЕС	1.8%	50.38	0.88
Социологически компонент	50.0%		29.99
<i>Търговски дружества</i>	<i>30.0%</i>		<i>17.11</i>
Пазар на труд	3.3%		1.82
Работа без договори	1.7%	58.08	0.97
Работа с фиктивни договори	1.7%	51.21	0.85
Реализация на продукцията и финансови резултати	3.3%	53.10	1.77
Външна търговия	3.3%	66.63	2.22
Избягване на данъци	3.3%	64.42	2.15
"Източване" на ДДС	3.3%	64.84	2.16
Обществени поръчки	3.3%	61.32	2.04
Разплащане в брой	3.3%		1.71
Между фирми	1.7%	58.50	0.98
На работници и служители	1.7%	44.00	0.73
Наличие на система за качество	3.3%	39.10	1.30
Дял на сивата икономика	3.3%	57.90	1.93
<i>Работници и служители</i>	<i>20.0%</i>		<i>12.88</i>
Пазар на труд	6.7%		3.85
Основна работа без договори	1.7%	66.20	1.10
Основна работа с фиктивни договори	1.7%	66.60	1.11
Допълнителна работа без договори	1.7%	46.80	0.78
Допълнителна работа с фиктивни договори	1.7%	51.20	0.85
Пазар на потребителски блага	6.7%		3.30
Стоки	3.3%	60.90	2.03
Услуги	3.3%	38.20	1.27
Избягване на данъци	6.7%	86.00	5.73

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси",
 съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.
 Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Асоциация на индустриалния капитал в България
 и при никакви обстоятелства не може да се приема,
 че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз или Агенция по заетостта.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика”
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

На базата на стойностите на показателите и системата от тегла се изчислява стойността на Композитния индекс, която за 2010 г. възлиза на 63.17 пункта. Изчислението е чрез формулата:

$$KI = \sum_{i=1}^n p_i I_i$$

където:

KI – стойност на Композитния индекс;

p_i - тегло на i -ти показател;

I_i - стойност на i -ти показател;

n - брой на показателите, включени в Композитния индекс.

Важен етап от конструирането на Индекса е определянето на добре аргументирана система от тегла на отделните показатели. В случая теглата са определени от специален Експертен съвет на Асоциацията на индустриалния капитал в България. Обсъжданията и решенията на този съвет отразяват опита и наблюденията, които членовете на Асоциацията, като бизнес организация, имат относно практиките и реалните проявления на „сивата” икономика. При оформянето на приложената система от тегла се изхожда от следната логика:

- Теглата на статистическия компонент и на социологическия компонент са равностойни – по 50%. Това е защото тези компоненти са базирани на два принципно различни подхода към количествената оценка на явлениято, като няма еднозначни данни в икономическата литература за евентуално предимство на единият подход над другия.

- В рамките на социологическия компонент групата показатели “Търговски дружества” има по-голямо тегло (30%) в сравнение с групата показатели “Работници и

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика”
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

служители” (20%). Счита се, че работодателите имат повече информация, виждат по-цялостна картина и познават по-добре икономическите процеси.

- Всички показатели от групата „Търговски дружества” имат равни тегла – няма основания да се счита, че един от тях е по-информативен от друг.
- Всички показатели от групата „Работници и служители” имат равни тегла – няма основания да се счита, че един от тях е по-информативен от друг.
- В социологическия компонент на Индекса някои показатели са съставени от под-показатели. В тези случаи теглата на подпоказателите са равни, такива че да се сумират до теглото на съответния показател.
- В рамките на статистическия компонент показателят Пари/Широки пари има най-голямо тегло. Причината е, че от всички показатели той е най-общ - парични разплащания присъстват при всяка „сива практика” (с изключение на ограничените случаи на бартерна размяна).
- След показателя Пари/Широки пари с най-голямо тегло е показателят, отчитащ събираемостта на ДДС. Това също е свързано с факта, че показателят е с много широк обхват – ДДС се начислява върху почти всички стоки и услуги, които се произвеждат.
- Останалите показатели в рамките на статистическия компонент имат по-малки тегла, защото имат стеснен обхват – оценяват сивите практики в по-тясна сфера.
- Налага се едно уточнение относно показателя Неформално заети. Той покрива заетостта в цялата икономика. Но статистическите данни дават възможност да се оценява бройката на индивидите, които работят неформално - без трудови договори и без социални осигуровки, което е само част от „сивите практики” в трудовата сфера. Другата част, свързана с формални трудови договори, които обаче са с фиктивно занижени параметри с цел избягване на осигуровки и данъци, не може да бъде „уловена” чрез достъпните статистически данни. Оценка за

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

нея се дава чрез показателите за пазара на труда в социологическия компонент на Индекса. Поради това показателят Неформално заети от статистическия компонент на Индекса се отнася към тези показатели, които имат по-тесен обхват на оценката.

- Подпоказателите, които формират показателя за „сивите практики“ в областта на акцизите, са с равни тегла.
- Подпоказателите Външна търговия с ЕС и Външна търговия, извън ЕС имат тегла в рамките на общия показател Външна търговия, съответстващи на размера на външнотърговските обороти в двете направления.

2. Статистически компонент

За комплекса от показатели, включени в статистическия компонент, обобщено, като цяло може да се съди по следното сравнение. За периода 2000 – 2008 г. НСИ е направил допълнителни оценки за неформалната икономика (скрити обороти, бакшиши, куфарна търговия, ...), които се основават на методология, утвърдена от Евростат („табличен метод“ – „N1 – N7“). В Графика 1 са представени резултатите на НСИ и оценка, създадена чрез статистическия компонент на Композитния индекс. Особено в случая е, че статистическият компонент не е с тегло 50% и е с обърната скала, така, че да измерва нивото на проявление на сивата икономика с цел сравнение с оценките на НСИ. Съотношенията на теглата на показателите, които го съставят, е същото, както при Композитния индекс „Икономика на светло“. Графиката показва, че двете оценки имат сходна динамика. Освен това коефициентът на корелация между двете мерки за сива икономика е +0.96 и е статистически значим при ниво на значимост от 1%.

В следващите подраздели са разгледани подробно отделните показатели от статистическия компонент на индекса. При тяхното индивидуално представяне е запазено обърнатото скалиране, в посока нарастване на сивата икономика, подобно на представянето в Графика 1. Това е направено по две причини. Първо, отношенията, които се използват – например, събран ДДС

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

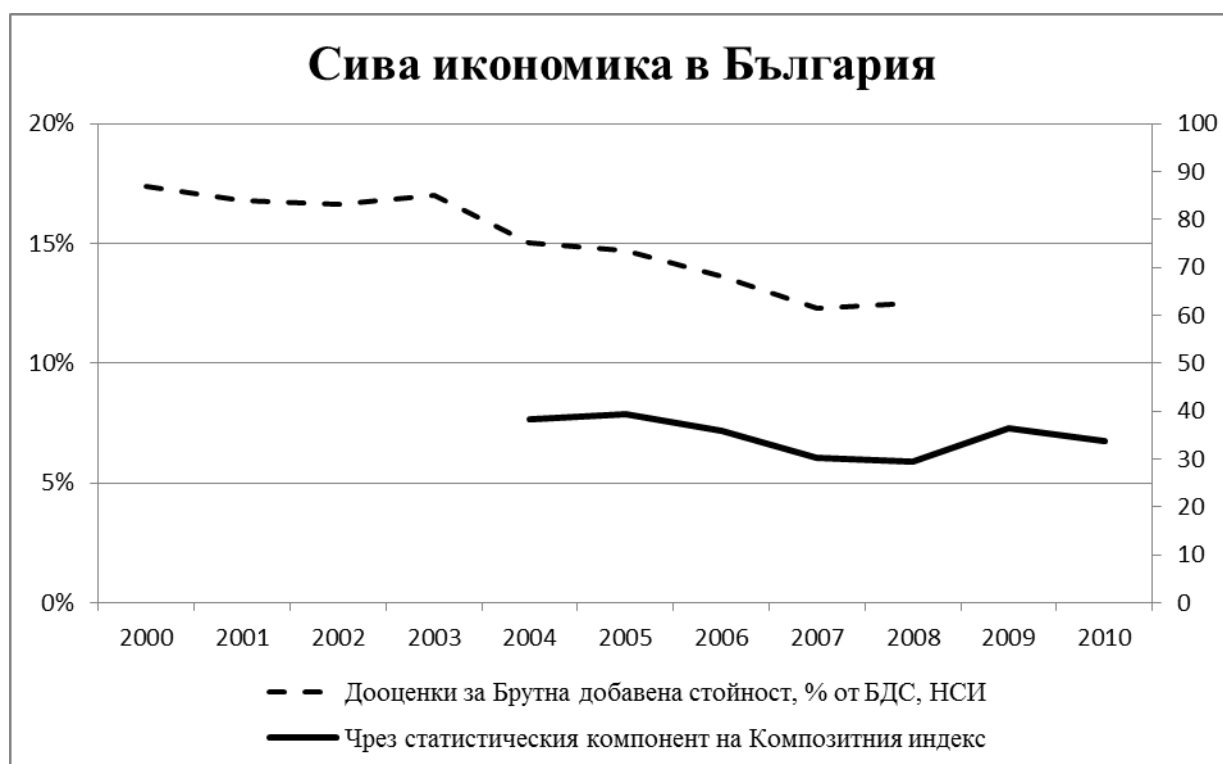

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

върху облагаемата по закон база – по естествен начин измерват сивата икономика и това подпомага по-доброто разбиране и икономическата интерпретация на показателя. Второ, такава представяне позволява да се направи сравнение с дооценките на НСИ за сивата икономика.

Графика 1.

2.1. Показател Пари/Широки пари

Допуска се, че субектите в неформалната икономика не желаят да разкриват основанията и участниците в парични трансакции, които обслужват незаконната им или неотчитана дейност. Тогава съотношението на парите в обръщение към цялото парично предлагане ще расте с нарастване на броя и обема на такива трансакции, тоест с нарастването на неформалната икономика.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика”
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Въведени са следните означения:

M : Пари, държани извън банките (източник: БНБ)

OD : Овърнайт-депозити, лева (източник: БНБ)

$OD1$: Овърнайт депозити на парично-финансов сектор, лева (източник: БНБ)

Rm : Отношение Пари/Широки пари

$$Rm = \frac{M}{M + OD - OD1}$$

m_{Rm} : Средна аритметична за периода 2004 – 2010 г.

s_{Rm} : Стандартна грешка за периода 2004 – 2010 г.

$$\min_{Rm} = m_{Rm} - 4 * s_{Rm}$$

$$\max_{Rm} = m_{Rm} + 4 * s_{Rm}$$

Показател за сиви практики:

$$\text{Показател Пари/Широки пари} = \frac{Rm - m_{Rm}}{0.10 * (\max_{Rm} - \min_{Rm})} * 10$$

+ 0.92: Коефициент на корелация с дооценките на НСИ за брутната добавена стойност в икономиката за периода 2004 – 2008 г., статистически значим ($\alpha = 5\%$)

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.
 Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Асоциация на индустриалния капитал в България и при никакви обстоятелства не може да се приема,
 че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз или Агенция по заетостта.

Графика 2.

2.2. Показател ДДС

В закона за ДДС са описани доставките на стоки и услуги, които са облагаеми с ДДС, както и приложимата данъчна ставка. Ако не съществува сива икономика, респективно цялата е на светло, би трябвало приходите от ДДС да са такъв процент от продажната цена (цена на потребител) на облагания вид потребление, който е равен на актуалната данъчна ставка. Чрез създаденото отношение R_{vat} се измерват реално отчетените приходи от ДДС към оценката за облаганото с ДДС потребление. При $R_{vat} = 20\%$, каквато е данъчната ставка от 2004 г. насам, има индикации за 100% светла икономика и показателят за “сива” икономика отчита нула пункта. При $R_{vat} = 0\%$, което означава изцяло укрит ДДС в икономиката, показателят за “сива” икономика отчита съответно 100 пункта.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Въведени са следните отношения:

R_{vat} : Отношение ДДС

$$R_{vat} = \frac{VAT}{C + ST}$$

VAT: Приходи от ДДС на начислена основа (източник: НСИ)

ST: Социални трансфери в натура от сектор "Държавно управление", закупувани от пазарни производители (източник: НСИ)

C: Неосвободени от ДДС крайни потребителски разходи на домакинствата, без условна рента, вътрешна концепция (източник: чрез данни от НСИ и Евростат)

T_{vat} : Данъчна ставка по Закон за данък върху добавената стойност

Показател за сиви практики:

$$\text{Показател ДДС} = \frac{T_{vat} - R_{vat}}{T_{vat}} * 100$$

+ 0.86: Коефициент на корелация с дооценките на НСИ за брутната добавена стойност в икономиката за периода 2000 – 2008 г., статистически значим ($\alpha = 1\%$)

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.
 Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Асоциация на индустриалния капитал в България и при никакви обстоятелства не може да се приема,
 че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз или Агенция по заетостта.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

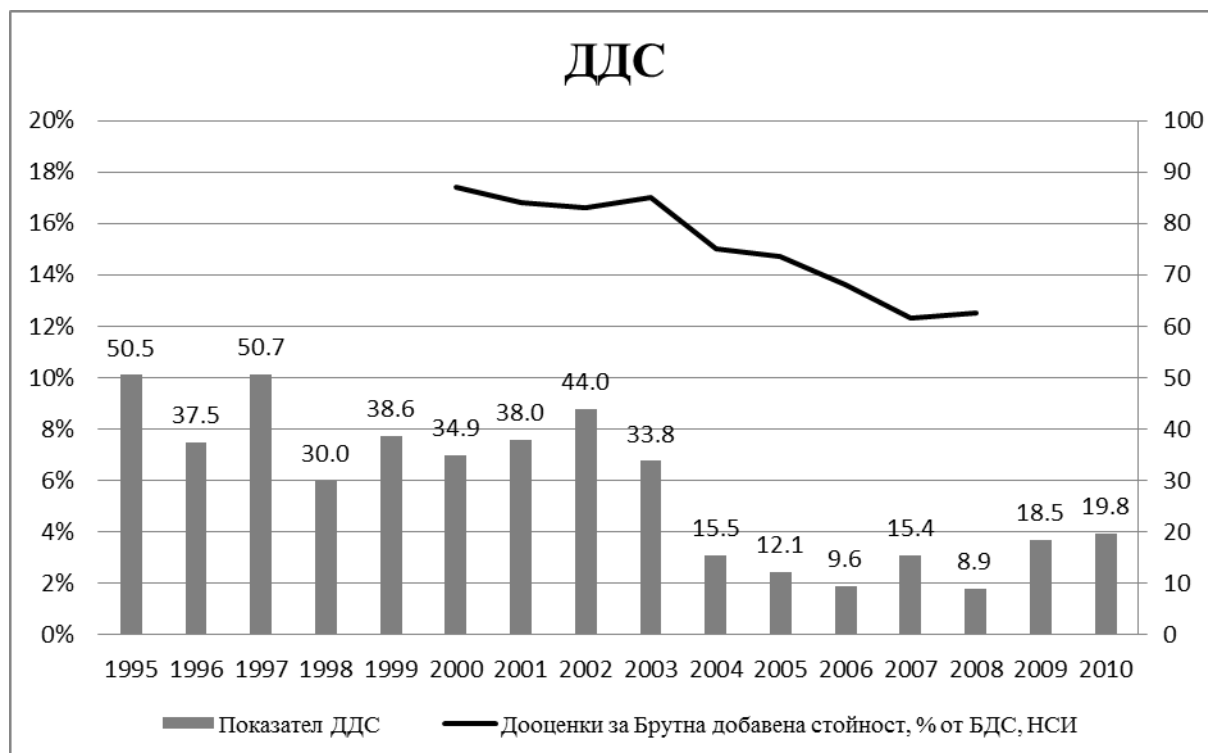
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Графика 3.

2.3. Неформално заети

Данните на НСИ за пазара на труда се базират на анкетно проучване, в което акцентът е върху икономическия статус на лицата, а не върху формалната страна: дали имат договори, дали се осигуряват, на каква сума се осигуряват. В този смисъл „заети лица“ по данни на НСИ включва и светлата, и сивата икономика. Когато от тях се извади броят на осигуряваните лица, се получава долна граница за сивия пазар на труда. Резултатът е броят на лицата, които работят без договор и без никакви осигуровки. За целите на сравнимостта те са представени като процент от всички заети лица. Този показател не улавя случаите на осигуряване на фиктивна работна заплата, при които остатъкът от пълното заплащане се дава „под масата“.

Въведени са следните означения:

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.
 Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Асоциация на индустриалния капитал в България и при никакви обстоятелства не може да се приема,
 че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз или Агенция по заетостта.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

Rinfe: Отношение Неформално заети

$$Rinfe = \frac{NSSE}{Empl} = \frac{Empl - SSE}{Empl}$$

NSSE: Неосигурени заети лица, 15⁺ години

SSE: Осигурени заети лица, 15⁺ години (източник: НОИ)

Empl: Заети лица, 15⁺ години (източник: НСИ)

m_{Rinfe}: Средна аритметична за периода 2003 – 2010 г.

s_{Rinfe}: Стандартна грешка за периода 2003 – 2010 г.

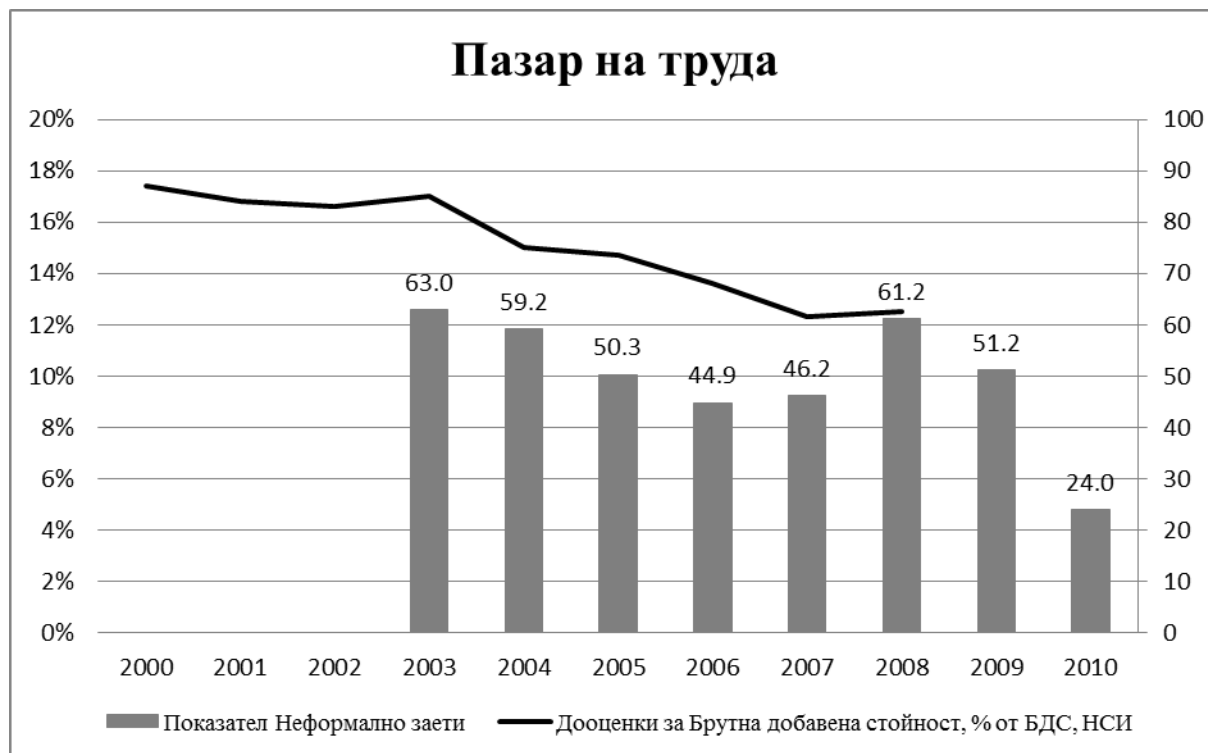
$$\min_{Rinfe} = m_{Rinfe} - 4 * s_{Rinfe}$$

$$\max_{Rinfe} = m_{Rinfe} + 4 * s_{Rinfe}$$

Показател за сиви практики:

$$\text{Показател Неформално заети} = \frac{Rinfe - m_{Rinfe}}{0.10 * (max_{Rinfe} - min_{Rinfe})} * 10$$

Графика 4.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси”,
 съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.
 Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Асоциация на индустриалния капитал в България
 и при никакви обстоятелства не може да се приема,
 че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз или Агенция по заетостта.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

2.4. Акцизи

Данни за приходите от акцизи (нето) по видове могат да се извлекат от месечните бюлетини на Министерство на финансите (МФ) за изпълнението на бюджета. Основните категории са „акцизи от горива“, „акцизи от тютюневи изделия“ и „акцизи от алкохолни напитки и пиво“. В категорията „други акцизни стоки“ влизат стоки с променлив характер в зависимост от измененията на закона (кафе, пътнически автомобили, въглища, кокс и електроенергия). Поради нехомогенния и променлив състав на тази категория анализът на акцизи от въглища, кокс и електроенергия не може да бъде осъществен.

Анализът на акцизи от горива е възпрепятстван от несъвпадението между спецификата на данъчното законодателство и спецификата на данните за потреблението на енергийни продукти. Законът за акцизите и данъчните складове (ЗАДС) предвижда случаи на освобождаване от плащане на акциз според произхода на стоката или според предназначението. Например от плащане на акциз се освобождава внасянето или въвеждането от друга държава членка на електрическа енергия и природен газ (чл. 21 (1) т. 7) или се освобождават от облагане с акциз енергийните продукти за зареждане на въздухоплавателни средства и плавателни съдове [...] или тези с двойно предназначение (чл. 24 (1) т. 1 и (2) т. 1). Част от акцизните стоки – газьол, керосин, природен газ и втечен нефтен газ – се облагат с различни ставки в зависимост от това дали се ползват като моторни горива или за отопление. Това е предвидено в чл. 32 и чл. 33 от ЗАДС. НСИ не събира данните за потреблението съобразно разпоредбите на закона, включително и в частта за мерните единици на данъчните основи. В същото време данни за потреблението са нужни поради следната причина. Приходите от акциз са равни на данъчна основа по акцизна ставка. При почти всички акцизни стоки данъчната основа е количество, тоест съвпада с физическото потребление. Само при цигарите има и пропорционален акциз, чиято данъчна основа е продажната цена.

В абсолютни нива и като темп на промяна приходите от акцизи могат да се опишат така:

$$\text{Акцизи}_t = \text{Потребление}_t * \text{Ставка}_t$$

$$1 + \dot{a} = (1 + \dot{p}) * (1 + \dot{c})$$

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика”
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Следователно коректно изчисляване на дължимите суми от акцизи, което е дясната страна на уравнението, изисква данни за физическото потребление в класификационна схема, която отговаря на видовете ставки по ЗАДС.

Данни за потреблението на цигари и на алкохолни напитки и пиво могат да се намерят от проучването на бюджетите на домакинствата, което прави НСИ. В него има раздел „Потребление на основни хранителни продукти“. Закупените количества са средно на домакинство. Тези данни не могат да ориентират за абсолютните нива на потребление, защото не е известен броят на домакинствата в страната. Но тези данни могат да послужат за изчисляване на темпове на изменение на потреблението.

Предвид изброените особености на данните от двата източника – МФ и НСИ – и особеностите на ЗАДС, по-надеждно би било проследяването на динамиката на акцизи от цигари и тютюневи изделия. Поради липса на данни за облагаемата база – произведените и внесени литри алкохол и късове цигари – подходът за изчисляване на показателите, свързани с акции, е по-различен от този, който се използва при показателя за ДДС. На подпоказателите за тютюневи изделия и за алкохол за 2009 г. се назначава стойност, която е непрегледена средна аритметична от стойностите на показателите за ДДС и за външна търговия. Логиката за това е, от една страна, че контрабандните канали работят еднакво добре във времето и за акцизни, и за неакцизни стоки; а от друга страна, който укрива ДДС ще трябва да укрива и акцизите при акцизните стоки и обратно.

В изложението по-нататък следва представяне само на изчисленията за промяната в подпоказателите за акцизи през 2010 г. спрямо 2009 г., които са направени, за да се получат стойностите им за Композитния индекс от 2010 г.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика”
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

2.4.1. Тютюневи изделия

Събраните акцизи и несъбраните акцизи трябва да са равни на дължимите акцизи. Това равенство може да се изрази в буквен вид така:

$$A + \bar{A} = TA$$

$$A + \bar{A} = Q * SR + Q * P * PR$$

$$A + \bar{A} = Q * (SR + P * PR)$$

$$A + \bar{A} = Q * E$$

A: събрани акцизи

\bar{A} : несъбрани акцизи

TA: дължими акцизи

Q: потребление

SR: специфична данъчна ставка

P: цена на купувач

PR: пропорционална данъчна ставка

Равенството се запазва в динамика и изглежда така:

$$\frac{A_{t-1}}{TA_{t-1}} * \dot{a} + \frac{\bar{A}_{t-1}}{TA_{t-1}} * \dot{\bar{a}} = (1 + \dot{q}) * (1 + \dot{e}) - 1$$

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

където t означава хронологичен индекс за съответния период, а означението с точка над дадена буква е символ за изменението на величината спрямо предходен период.

Дясната страна може да бъде изчислена с налични данни от НСИ и от ЗАДС в различните му версии през годините. За изчисляването на \dot{a} също има данни. Приема се, че отношението на несъбраните акцизи към дължимите акцизи за 2009 г. е равно на стойността на подпоказателя Тютюневи изделия за 2009 г., изразена в проценти. Така се намира изменението на несъбраните акцизи \dot{a} . От друга страна изменението на дължимите акцизи е всъщност дясната страна на динамичното равенство. Окончателно стойността на подпоказателя Тютюневи изделия за 2010 г. се намира от следната връзка:

$$\frac{\bar{A}_t}{TA_t} = \frac{\bar{A}_{t-1}}{TA_{t-1}} * \frac{1 + \dot{a}}{1 + t\dot{a}}$$

Трябва да се отбележи, че събраните акцизи са от тютюневи изделия, които включват цигари, пури, пурети и тютюн за пушене, докато данните за потреблението и за цените на купувач са за цигари. Допускането, което се прави, е, че потреблението на цигари (производство и внос) е почти равно на потреблението на тютюневи изделия общо, тоест че пурите, пуретите и тютюна за пушене имат относително незначителен дял.

2.4.2. Алкохол

Логиката на пресмятане на подпоказател Алкохол е подобна на тази при подпоказател Тютюневи изделия с тази особеност, че няма пропорционална данъчна ставка и приходите се формират от потребление на два продукта: пиво и етилови алкохоли. Отново е валидно равенството:

$$A + \bar{A} = TA$$

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

$$\frac{A_{t-1}}{TA_{t-1}} * \dot{a} + \frac{\bar{A}_{t-1}}{TA_{t-1}} * \dot{\bar{a}} = \dot{t}a$$

В този случай

$$TA = Qb * SRb + Qe * SRe = TAb + TAe$$

Qb: потребление на бира

SRb: специфична данъчна ставка върху бирата

Qe: потребление на етилов алкохол

SRe: специфична данъчна ставка върху етиловия алкохол

Тогава в динамика равенството изглежда така:

$$\dot{t}a = \frac{TA_{t-1}b}{TA_{t-1}} * \dot{t}a_b + \frac{TA_{t-1}e}{TA_{t-1}} * \dot{t}a_e$$

$$\dot{t}a_b = (1 + \dot{q}b) * (1 + \dot{s}rb) - 1$$

$$\dot{t}a_e = (1 + \dot{q}e) * (1 + \dot{s}re) - 1$$

Тук отново се появяват две особености. Първата е свързана с необходимостта за разпределяне на дължимия акциз на такъв от бира и друг от етилов алкохол ($TA = TAb + TAe$). Втората е свързана с приравняването на данъчната физическа основа за облагане с тази, която анкетираните отчитат в изследването на НСИ.

От изследването на НСИ за доходите и разходите на домакинствата се вижда, че през 2009 г. закупените количества бира са били 12.8 пъти повече от закупените количества етилов алкохол.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

От друга страна акцизът на литър етилов алкохол е 24.4 пъти по-голям от този на литър бира¹.
 Следователно

$$TAb = \frac{12.8}{24.4} TAe \approx \frac{1}{2} TAe$$

$$TA = TAb + TAe = TAb + 2 * TAb = 3 * TAb$$

$$\frac{TAAb}{TA} = \frac{1}{3} \quad \text{и} \quad \frac{TAe}{TA} = \frac{2}{3}$$

Данъчната ставка върху бирата е 1.50 лв. за хектолитър за градус Плато. Ако се направи допускането, че средностатистическата бира, която се пие в България, е от 12 Плато градуса, то данъчната ставка на литър бира става 0.18 лв. Данъчната ставка върху етиловия алкохол е 1100 лв. за хектолитър чист алкохол. Ако се направи допускането, че средностатистическия етилов алкохол, който се пие в България, е от 40°, то данъчната ставка на литър етилов алкохол за потребление става 4.40 лв.

От равенството в динамика на събраните и несъбраните акцизи с дължимите акцизи

$$\frac{A_{t-1}}{TA_{t-1}} * \dot{a} + \frac{\bar{A}_{t-1}}{TA_{t-1}} * \dot{\bar{a}} = \frac{TA_{t-1}}{TA_{t-1}} * [(1 + qb) * (1 + srb) - 1] + \frac{TA_{t-1}}{TA_{t-1}} * [(1 + qe) * (1 + sre) - 1]$$

се извежда изменението на несъбраните акцизи $\dot{\bar{a}}$. Така, стойността на подпоказателя Алкохол за 2010 г. се намира от следната зависимост:

$$\frac{\bar{A}_t}{TA_t} = \frac{\bar{A}_{t-1}}{TA_{t-1}} * \frac{1 + \dot{a}}{1 + \dot{ta}}$$

¹ Това е така на база литри за консумиране, а не литри според ЗАДС. В следващия параграф се обосновава прехода от данъчната физическа основа към тази, която потребителите отчитат.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
 Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
 Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
 с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
 съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
 по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

2.5. Външна търговия

Сивата икономика се проявява във външната търговия под формата на контрабанден износ и внос. Ако не съществуваха контрабандните канали, стойността на българския износ към дадена страна би трябвало да е равен на стойността на записания внос от България в тази страна-партньор. Тук трябва да се добави корекцията, че вносът се остойностява по цена CIF (cost, insurance and freight), а износът по цена FOB (free on board), като втората е по-ниска, тъй като не включва надбавките за застраховка и транспорт. Ако не съществува контрабанда, отношението

$$\text{Отчетена CIF надбавка} = \frac{\text{CIFцена} - \text{FOBцена}}{\text{FOBцена}}$$

трябва да е равно на нормалната средна CIF надбавка, която покрива разходите по превоза от границата на страната-износител до границата на страната-вносител. Когато обаче се наблюдават несъответствия между отчетените стойности на вноса и износа (след като е отчетена нормална CIF надбавка), има индикации за риск от “сиви” практики. Такива несъответствия могат да бъдат резултат от действия, мотивирани от различни причини: завишаване на стойностите на вноса с цел признаване на разходи или завишаване на стойностите на износа с цел „източване” на ДДС. Възможно е, разбира се, да има и неточности в статистиките на отделните държави.

Абсолютното отклонение на отчетената от нормалната CIF надбавка се нормира по подходящ начин, за да влезе в границите от нула до 100. Това става по следната формула:

$$\frac{|gap|}{0.20 * (max - min)} * 10$$

gap = нормална CIF надбавка – отчетена CIF надбавка

min = m – 4*s

max = m + 4*s

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

m: средна аритметична на отчетената CIF надбавка

s: стандартна грешка на отчетената CIF надбавка

В изложението по-нататък следва изясняване как са оценени нормалната CIF надбавка и отчетената CIF надбавка за внос и износ с ЕС и внос и износ, извън ЕС и системата от тегла, с които отделните страни влизат, за да се стигне до обобщаване на данните.

2.5.1. Външна търговия с ЕС

Източник на данните е базата от данни COMEXT, която се предоставя от Евростат.

За всяка от 26^{-те} страни от ЕС, партньори на България, се изчисляват индивидуални тегла в общия оборот от внос или износ, заявен от българския национален статистически институт. Изчисляват се индивидуални CIF надбавки по страни, които се претеглят с индивидуалните тегла от търговския оборот и така те формират претеглена средна от отчетена CIF надбавка на ЕС вноса в България и претеглена средна от отчетена CIF надбавка на българския внос в ЕС.

Нормалната CIF надбавка в случая с ЕС вноса в България е средната аритметична за периода 2000 – 2005 г. на CIF надбавката, която е заложена от НСИ в таблиците „Ресурс-Използване“. Понеже тя е дадена за цялата външна търговия, е направена корекция за привеждането ѝ към CIF надбавка само за търговия в рамките на ЕС. От налични таблици „Ресурс-Използване“ за Германия, Испания, Португалия, Финландия, Франция и Полша за периода 1999 – 2007 г. е изведено средното отношение между CIF надбавките за вътреобщностна търговия и търговията с целия свят. С него е умножена българската нормална CIF надбавка.

Нормалната CIF надбавка в случая с българския внос в ЕС е средната аритметична вътреобщностна CIF надбавка за Германия, Испания, Португалия, Финландия, Франция и Полша за периода 1999 – 2007 г., която е изчислена от таблиците „Ресурс-Използване“ на тези държави.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

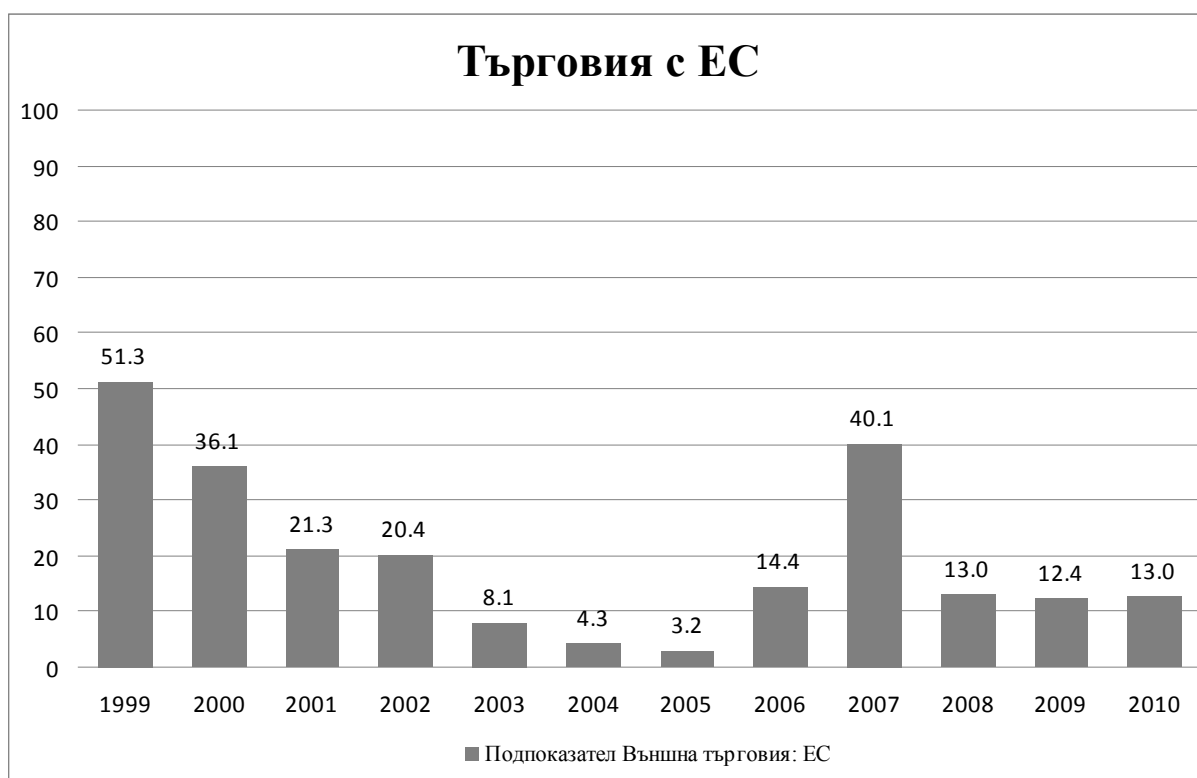
ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Получените подпоказатели за внос от ЕС и износ към ЕС са претеглени с теглата на вноса и износа във външотърговския оборот и са събрани в подпоказател Външна търговия с ЕС. Той не показва статистически значима корелация с дооценките на НСИ за сивата икономика, тъй като те са за агрегата Брутна добавена стойност. Брутната добавена стойност се формира вътре в страната, зависи от процесите, които протичат в местната икономика, докато наличието на контрабанда е въпрос най-вече на институционални усилия (Агенция Митници, НАП).

Графика 5.

2.5.2. Външна търговия извън ЕС

За страни, които да представят търговията на България извън ЕС, са избрани Македония, Турция и Украйна по следните причини. Първо, от страните извън Общността те формират

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика”
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

значителен дял от външнотърговските обороти и второ, на интернет страниците на техните национални статистически институти има данни за търговията с България.

Индивидуалните тегла, индивидуалните СИФ надбавки, претеглените СИФ надбавки и нормалната СИФ надбавка в случая на внос в България са изчислени по логиката, която вече е описана за подпоказателя Външна търговия с ЕС. Само не се извършва корекция на нормалната СИФ надбавка от таблиците „Ресурс-Използване”. Взема се така, както е обявена за търговията с целия свят.

Нормалната СИФ надбавка за внос в Македония е средна аритметична от стойността ѝ в македонските таблици „Ресурс-Използване” за периода 2005 – 2007 г. Нормалната СИФ надбавка за внос в Турция е обикновено залаганата такава, според доклад на Евростат.² За Украйна е избрана същата стойност като за Турция, макар че Турция има по-голям излаз на море и е възможно да повлияе нейната СИФ надбавка да е относително по-малка от тази за Украйна.

Получените подпоказатели за внос и износ извън ЕС са претеглени с теглата на вноса и износа във външнотърговския оборот и са събрани в подпоказател Външна търговия извън ЕС. Той също не показва статистически значима корелация с дооценките на НСИ за сивата икономика в Брутната добавена стойност.

² "Differences between Balance of Payments and Foreign Trade Statistics", Eurostat, 2004, p. 11

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Графика 6.

3. Социологически компонент

Социологическият компонент на Индекса има две групи показатели – Търговски дружества и Работници и служители. Данните и за двете групи показатели се добиват от директни анкети съответно с работодатели, които представят гледната точка и оценките на бизнеса и с работници и служители, които дават оценки като страна по трудови договори и също така като потребители и данъкоплатци. Всичките показатели, влизащи в състава на този компонент, се изчисляват въз основа на емпиричните разпределения на отговорите в съответните анкети.

В групата Търговски дружества са включени следните показатели:

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.
Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Асоциация на индустриалния капитал в България
и при никакви обстоятелства не може да се приема,
че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз или Агенция по заетостта.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

- a. Пазар на труд. Този показател обобщава оценката на работодателите относно това в каква степен има заети без трудови договори и заети, работещи формално с трудови договори, които обаче са фиктивни (т.е. със занижени параметри с цел избягване на осигуровки и данъци).
- b. Реализация на продукцията и финансови резултати. Показателят обобщава оценката на работодателите относно практиката да се продават стоки и услуги без фактури, да се занижават оборотите, да се отчитат фиктивни разходи.
- c. Външна търговия. Показателят представя оценката на респондентите за наличието на „сиви практики“ в областта на външната търговия, водещи до избягване на дължими при внос данъци и мита.
- d. Избягване на данъци. Показателят представя оценка за разпространението на тенденцията за манипулиране на финансовите резултати с цел избягване на данъци.
- e. Източване на ДДС. Показателят представя оценка за разпространението на практики, свързани с фиктивни плащания и фиктивен износ с цел използване на изкуствено генериран данъчен кредит.
- f. Обществени поръчки. Оценка за това до колко в сферата на обществените поръчки са разпространени некоректни практики като фаворизиране на едни участници за сметка на други, даване на подкупи, предварителна договорка за резултатите и т.н.
- g. Разплащане в брой. Оценка за степента, в която фирмите използват касови разплащания. Факт е, че «сивата» икономика предполага неотчетени транзакции и поради това най-често е свързана с плащания в брой. Затова колкото по-разпространена е практиката за разплащане по касов път, толкова по-вероятно е да има «сиви» практики. В същото време следва да се отчита, че разплащане в брой само по себе си в никакъв случай не означава непременно нещо нередно. Необходимостта от такива разплащания и при напълно коректни сделки може да бъде продиктувана от конкретните специфични обстоятелства.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“ 2007-2013
Проект „Ограничаване и превенция на неформалната икономика“
Проектът се осъществява от Асоциация на индустриалния капитал в България,
с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България,
по договор BG051PO001-2.1.05

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

h. Наличие на система за качество. Наличието на внедрена система за управление на качеството, сертифицирана от независим външен орган, се стреми да гарантира постоянно качество на произвежданите продукти или услуги. Но също така и функционирането на фирмите в съответствие с приложимите нормативни изисквания, характерни за дейността. Внедрена система за управление на качеството е показател, че съответната фирма разполага с подходяща структура и разписани правила и процедури за работа, както и с необходимите ресурси и документация, което осигурява до определена степен прозрачност и проследяемост на работните процеси. Без да е абсолютно гарантирано, че не е възможно да има опериране и в «сивия» сектор, все пак добре функциониращи системи от този тип намаляват вероятността за «сиви» практики.

i. Дял на сивата икономика. Директна, интегрална оценка за размера на „сивата“ икономика от страна на представителите на бизнеса.

В групата Работници и служители от социологическия компонент на Индекса са включени следните показатели:

a) Пазар на труд. Показателят се изчислява въз основа на отговорите от анкетите на работници и служители относно това дали са се натъквали на “сиви практики” в трудовите отношения – работа без договори или работа с фиктивни договори (т.е. такива, които не съответстват на истинските отношения). Показателят се изчислява от четири под-показателя, съответстващи на двете възможности - работа без договор и работа с фиктивен договор в случаите на основна и допълнителна работа.

b) Пазар на потребителски блага. Показателят се изчислява въз основа на отговорите в анкетите относно честотата на издаване на касови бележки в търговската мрежа. Състои се от два под-показателя, отнасящи се за покупките съответно на стоки и услуги.

c) Избягване на данъци. Показателят отразява склонността на респондентите да изплащат (или да избягват) данъци като физически лица – данъци върху доходите, местни данъци и такси.

